

ZAMANA ADANMIŞ SÖZLER “SÜRGÜN ÜLKEDEN BAŞKENTLER BAŞKENTİNE” ŞİİRİNE BİR BAKIŞ

Hünkâr KARACA

Sezai Karakoç’un şiir ve düşünce dünyasının en önemli kavramlarından birisi ‘diriliş’tir. “Diriliş, demek düşünceye önem vermek, düşünceyi önelemek, her zaman gündemde tutmak demektir.”¹ Onun şiirleri, yerli düşünceyi merkeze alan diriliş kavramı çevresinde gelişmiştir. Sezai Karakoç; *batıyı içen* insanoğluna şiirleri ile yeni ve aslında çok kadim bir düşünceyi, medeniyeti hatırlatmaya çabalamaktadır. Karakoç’un şiir dünyasını anlayabilmek için, öncelikle diriliş metaforunu çok iyi anlamak gerekmektedir. Sezai Karakoç diriliş kavramı hakkında şunları söyler: “Diriliş, ruhun açtığı bu sürekli savaşı sürdürme ve bu savaştan sürekli olarak başarılı çıkma demektir. Allah’a inanıyorum. Ben bir diriliş işçisiyim. Allah kentinin işçisiyim.”² Kendisini *Allah kentinin işçisi* olarak ifade eden Karakoç’un şiirini de vurguladığı dünya görüşü çerçevesinde ele almak önemlidir. Ele almaya çalışacağımız “Sürgün Ülkeden Başkentler Başkentine”³ şiirini de ‘diriliş’ ve ‘Allah kenti-diriliş kenti’ kavramlarını temel alarak incelemek sağlıklı olacaktır.

“Zamana Adanmış Sözler” üst başlığı ile sunulan “Sürgün Ülkeden Başkentler Başkentine” şiiri dört bölümden oluşur. İlk bölüm, “Gelin gülle başlayalım şiire atalara uyarak / Baharı kollayarak girelim kelimeler ülkesine”⁴ mısraları ile başlar. Bu mısralar âdeta şiirin ‘besmele’si gibi kurgulanmış mısralardır ki gül, ilahi olanın en kalbi ifadesidir. Gül; çağlar boyunca hem Doğu hem Batı medeniyetinde birçok özel anlam barındırmış, çoğu zaman kutsallığı temsil etmiş, edebiyatta, masallarda, efsanelerde özellikle de şiirde

1 Hüseyin Su, “Diriliş Düşüncesi ve Yöntemi”, *Hece (Sezai Karakoç Özel Sayısı)*, S. 73, Ocak 2003, s. 10.

2 Sezai Karakoç, *Diriliş Neslinin Amentüsü*, Diriliş Yayınları, İstanbul 2007, s. 8.

3 Sezai Karakoç, *Gün Doğmadan*, Diriliş Yayınları, İstanbul 2010, s. 425-434.

4 *age.*, s. 425.

sıklıkla kullanılmıştır. “Hafız’dan Ronsard’a, Yunus’tan Tagore’a, Hayyam’dan Goethe’ye, Fuzûlî’den Rilke’ye kadar, bütün dünya şairlerinin üzerinde birleştiği tek çiçek güldür.”⁵

Şiire gül imgesini kullanarak başlayan Sezai Karakoç’un *kelimeler ülkesi* olarak anlattığı ülkenin de şiir ülkesi, şairlerin ülkesi olduğunu söylemek mümkündür. Ancak Sezai Karakoç’un dünya görüşünü dikkate alarak daha derin bir incelemeye gidilirse gülün anlamını genişletmek daha da mümkündür. Gül, birçok medeniyet için önemli kabul edilebilir fakat gülün İslam toplumunda bir derece daha özel anlamı bulunmaktadır. Öncelikle ‘gül’ kullanımı, Hz. Muhammed’in teri olduğu anlatısını akla getirmektedir. Yunus Emre’nin şiirlerinden günümüze kadar ulaşan birçok şiirde ‘gül kokusu’ peygamberin terini temsil etmektedir. Örneğin: “Yunus sarıçiçeğe ‘Gül sizin nenüz olur?’ diye sorar: Çiçek eydür iy derviş gül Muhammed teridür.”⁶ Necati Bey, Süleyman Çelebi, Fuzuli gibi nice şair de bu güzel benzetmeyi eserlerinde işlemişlerdir. Divan şiirinde ise daha çok gül ile bülbülün ilişkisi kullanılmış, vuslatı olmayan bir aşk hikâyesi anlatılmış ve bu ilgi ile daha çok ilahi aşka göndermeler yapılmıştır.

“Sürgün Ülkeden Başkentler Başkentine” şiiri daha sonra “Dünya bir istiridye / Dönüşelim bir inci tanesine”⁷ mısraları ile devam eder. Bilindiği üzere inci tanesi, klasik edebiyatımızda yine Hz. Muhammed’i temsil etmektedir. *Dürr-i yekta, dürr-i yetim* tamlamaları kullanılarak güller peygambere anılmaktadır. Örneğin: “Dürr-i yetim tabiri kinayeten Peygamberimiz hakkında kullanılır: Ta samim-i ruhumun mihmânı bir dürr-i yetim / Kim onun gîgûsunun dest-i Hudâdır şânesi.”⁸ Ayrıca Sezai Karakoç; dünyayı bir istiridyeye benzeterek varlığın, var olmanın değerli olduğunu söylerken hem de inci tanesine dönüşme isteği ile sabretmeyi, olgunlaşmayı imler. Şiirin devamında ise bir memnuniyetsizlik hissettirilir. Dünya, bir ağaç ve bir özlem duvarına benzetilir. Bu kısımda geçen ‘ağaç’ kelimesi, ‘duvar’ kelimesi gibi bir sınırı, engeli, aşılması zor olan bir çizgiyi işaret eder. Ağaç kelimesi; Türk mitolojisinde hayatı, dünyanın yaratılışını imler ve hayat ağacı gibi bir kavram da bulunur yani ağaç, dünya ile dünyevi olan ile bağı simgeler. İslami literatürde ise ağaç, özellikle ‘sidretül müntehay’ hatırlatmaktadır. “Sözlükte ‘Arabistan kirazı denilen hoş gölgeli nebk ağacı’ anlamındaki sidre ile (*Kâmus Tercümesi, II, 385*) müntehâ kelimesinden oluşan sidretül-müntehâ terki-

5 Beşir Ayvazoğlu, *Güller Kitabı*, Kapı Yayınları, İstanbul 2008, s. 92.

6 Ayvazoğlu, *Güller Kitabı*, s. 93.

7 Sezai Karakoç, *Gün Doğmadan*, Diriliş Yayınları, İstanbul 2010, s. 425.

8 Cemal Kurnaz, *Açıklamalı Divan Şiiri Sözlüğü*, H Yayınları, İstanbul 2009, s. 159.

bi ‘son noktada bulunan sidre’ demektir. Terim olarak ‘Hz. Peygamber’in Mi‘rac gecesi yanında ilâhî sırlara mazhar olduğu ağaç veya makam’ diye açıklanabilir.”⁹ Sezai Karakoç, “dünya bir ağaç / bir özlem duvarı / bülbül sesine” diyerek şiirde geçen ağaç kelimesini ilahi olan ile dünyevi olan arasında duran bir sınır olarak kullanmıştır. Burada geçen bülbül sesini de hakikatleri söyleyen şair sesi olarak almak da mümkündür. Devam eden mısralarda ise Sezai Karakoç şiirde âdeta bir karakter gibi sunulan şairi anlatır, şairin gül-bülbül ile olan ilgisini ve şairlik öfkelerini gözler önüne serer...

Şair

Gündüzü bir gül gibi

Akşamı bülbül gibi

*Sarıp sarmalayan öfkesine*¹⁰

Şiirin başlangıcına atalara uyararak şiire gül ile başlamaya çağıran ses, yine şairliği ele alarak konuşur. Bir önceki bölümde gül olan, bülbül olan, öfkelenen şair; bu bölümde kollarını çarmıha germiş olarak karşımıza çıkar. “Anılar demirden alçısı zamanın / Şair kollarını çarmıha geren / Ve mısralar boyu kireçleşen” diyen Karakoç, Hz. İsa’nın çarmıha gerilme hadisesini hatırlatırken aynı zaman da söz karşısında şair olmanın çilesini de yansıtmış olur.

Şiire yumuşak bir ses ile başlanmış; kelimeler ülkesinden gülden, bülbül-den söz edilmiştir. Ancak birdenbire şiirdeki ses “bana ne” diyerek yükseltilmiştir. Bu ani geçiş ile dikkatler, kelimeler ülkesine yani kelimeler ülkesinin ne olmadığına çekilmek istenmiştir. Kelimeler ülkesinde gülden-bülbülden, inci tanesi ve aşk için çekilen çilelerden söz edilirken Paris, Moskova, Londra, Pekin, New York şehirlerine yani şairin tabiri ile “türedi uygarlıklar”a geçilir. Bu türedi uygarlıklarda ise gül-bülbül yerine karşımıza ülkü mezarlığı, koka kola ve votka bardağı çıkar. “Şair, bu şehirlerde üretilen tüm ideolojileri türedi uygarlıklar, diye niteler. Çünkü bu ideolojiler/uygarlıklar(...) ilahi kaynağa dayanmazlar. Roma’nın Vatikan bağlantısı biraz hesaba katılabilir ama zaman Vatikan’ı bir koka kola bardağında eritip değiştirmektedir.”¹¹

Bana ne Paris’ten

Avrupa’nın ülkü mezarlığından

9 Süleyman Uludağ, “Sidretü’l-Müntehâ”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 37, Diyanet Vakfı Yayınları, s. 152.

10 Sezai Karakoç, *Gün Doğmadan*, Diriliş Yayınları, İstanbul 2010, s. 425.

11 Abdürrahim Karadeniz, “Zamana Adanmış Sözler’in Minyatür ve Ebrûli Bakış Açısı”, (*Sezai Karakoç Özel Sayısı*), S. 73, Ocak 2003, s. 201.

Moskova'dan Londra'dan Pekinden
Newyork
Bütün bu türedi uygarlıklar umrumda mı
Birazcık Roma'yı hesaba katabilirdim
Ama Roma
Kendi kendini inkâr edip durmakta
Buz gibi eriyerek
Bir kokakola
Veya bir votka bardağında¹²

Şiirin ikinci bölümü de besmele olarak adlandırdığımız, “Gelin gülle başlayalım şiiire atalara uyararak / Baharı kollayarak girelim kelimeler ülkesine” mısraları ile başlar. Şair, bu mısraları âdeta giriş için bir yol açıcı olarak kullanır; okuruna *yeni bir dünya* kurarak onu şiiire hazırlar. Bu bölümde gülbülbul ilgisini daha açık bir şekilde dikkatlere sunulur fakat bu kez gülbülbul erken ötmeye başlamış baharın gelişini beklememiştir. Dolayısıyla artık olumsuz bir tablo çizilecektir. “Bir anda yükselen bir gülbülbul sesi / -Erken erken karlar ortasında / Güneş donmuş ışık saçan bir yumurta-” diye devam eden şiiirde dikkatleri çeken başka unsur ise somutlaştırmalardır. Güneş donmuş bir yumurta olarak karşımıza çıkarken paslanmış kapı, küf tutmuş kilitler ile bir hareketsizlik oluşturulur. Şair öyle bir düzen kurmuştur ki bir kule yıkılırken yerine bir yenisi hemen kuruluverir ve bu hareketsizlik tablosu birden bozulur. Bu sırada bir türkü sesi ile şair beni arasında bir etkileşime şahitlik ederiz. Şairin burada hitap ettiği ‘sen’ öznesi muğlaktır. Sen öznesinin karşılığı olarak Allah ya da Hz. Muhammed kabul edilebilir:

...Paslanmış demir bir kapı açılır
Küf tutmuş kilitler gıcırdarken
Ta karanlıklar içinde birden
Bir türkü gibi yükselirsin sen
Fısıldarım sana yıllarca içimde biriken
Söyleyemediğim ateşten kelimeleri¹³

Sezai Karakoç; kelimelerin, şiiirin bir toplumun kalbini yenileyen güçleri olduğuna inanır. Bu sebeple de şiiir ile bu kadim milletin uyanacağına

¹² Sezai Karakoç, *Gün Doğmadan*, Diriliş Yayınları, İstanbul 2010, s. 426.

¹³ *age.*, s. 426.

inanarak eserlerini ortaya koymuştur. Ona göre şiir dilimiz, bir kurutuluşa uğratılmıştır ve millet olarak yeniden ayağa kalkmak için de şiirin özüne dönmesi gerekmektedir. “Bir toplumun kalbini tazeleyen başlıca ruhi gıdalardan biri olan şiir böyle bir kurutuluşa uğratılınca, toplumun ölü hale gelmesi, bu açıdan da, uygarlığımızın düşmanları tarafından gerçekleştirilmiş oldu.”¹⁴ “Sürgün Ülkeden Başkentler Başkentine” şiirinin anahtarı ‘kelime’ olarak kabul edilebilir. Kelimeler ülkesinden artık Paris’e, Londra’ya, New York’a geçebilmekte, bu şehirlere karşı durulabilmektedir. Şiirin ikinci bölümünde de bu mısraların tekrar edildiğini görürüz:

*Bana ne Paris’ten
Newyork’tan, Londra’dan
Moskova’dan Pekin’den
Senin yanında
Bütün türedi uygarlıklar umurumda mı
Sen bir uygarlık oldun bir ömür boyu
Geceme gündüzüme¹⁵*

Sezai Karakoç’un bu reddediş tavrı yanlış anlaşılmalıdır. O; Doğu’yu da Batı’yı da çok iyi bilen, bu iki kutba da vâkıf olan bir şairdir. Sezai Karakoç’un bakış açısını Arif Ay ‘pergel metaforu’ ile açıklar: “Sezai Karakoç Mevlana’nın pergel metaforunda olduğu gibi bir ayağını kendi inancına, uygarlığına sabitler, bir ayağıyla da bütün dünyayı dolaşır. ‘Ben düşüncede yeryüzünü dolaşıyorum’ der.”¹⁶

Şiirin birinci bölümünde söz edilen kelimeler ülkesine ikinci bölümde adım atıldığı izlenimi uyandırılır ve şair; Lale Devri’ne, Türk şiirinin en büyük şairlerine dolayısıyla klasik şiirimize göndermeler yapmaktadır. Sezai Karakoç, İkinci Yeni şairleri olarak adlandırılan şairlerin genel tavrı gibi gelenekten yararlanır. Ancak bu yapay bir yararlanma değildir. Şiirde de görüldüğü gibi o iklime, hakiki bir özlem anlatılmak istenmiştir:

*Gözlerin
Lâle Devri’nden bir pencere
Ellerin
Baki’den Nefi’den Şeyh Galib’den*

14 Sezai Karakoç, *İslâmın Şiir Anıtlarından*, Diriliş Yayınları, İstanbul 2014, s. 9.

15 Sezai Karakoç, *Gün Doğmadan*, 9. b., Diriliş Yayınları, İstanbul 2010, s. 426.

16 Arif Ay, *Edep*, S. 5, Temmuz 2010, s. 8

*Kucağıma dökülen**Altın leylak¹⁷*

Şiirin üçüncü bölümü, ölüm vurgusu ile başlar. Azrail, öteki dünya, ölü yüzler ile karanlık bir atmosfer yaratılır. Güneş, ölü yüzlerden yapılmış mozaik minyatürlerden oluşurken ay, Azrail ürpertisi ile soğuktur fakat bu buz gibi havayı dağıtan ise yine ilahi bir hitap olarak seslendiği ‘sen’ öznesidir. Şiirin devamında ölüm bir *düğün armağanı* olarak karşımıza çıkacaktır. Böylece şair inanmanın, ölümü bir düğün armağanı olarak kabul etmek ile olan sıkı bağını da göstermiş olur. Bilindiği gibi ölümü bir düğün gecesi olarak kabul etme düşüncesine Mevlana’da rastlanır. Onun için bu mısralardaki görüş şebiarusa da benzetilebilir. Dikkat çektiğimiz gibi şiirde ‘sen’ vurgusu önemlidir ve okur, ‘sen’ öznesinin kime doğru gittiğini merak ederek şiire devam eder. Buradaki ‘sen’ öznesini yaratıcı olarak kabul etmek mümkündür çünkü şair, hem dört büyük kutsal kitaba gönderme yapmakta hem de evrendeki güzelliklerde onun birer yansımasının görüldüğünü söyler. Şiirin ilgili bölümleri şöyledir:

Ve birden senin sesin gelir dört yandan

Menekşe kokulu sütunlardan

Komşu dağlardaki nergislerden leylâklardan

Gözlerine ait belgeler sunulur

Ey aşkın kutlu kitabı

Uçarı hayallere yataklık eden

Peribacalarının yasağı

Gönlümün cellâdı acı mezmur

Bana bıraktığın yazıt bu mudur

Ölüm geldi bana düğün armağanın gibi¹⁸

Şiirde “dört bir yan”dan gelen sesi; ilahi kelimeler, gönderilen kutsal kitaplar olarak yorumlamak mümkündür ve yine bu bölümde kutsal kitap sayfaları olarak bilinen “mezmur” kelimesi de dikkat çekmektedir. Mezmur, “Ahd-i Atık’te Hz. Dâvûd’a ve başkalarına nisbet edilen, İslâm âlimlerince Zebûr’a tekabül ettiği kabul edilen ilâhi, dua ve münâcâtlara verilen ad”¹⁹

17 Sezai Karakoç, *Gün Doğmadan*, Diriliş Yayınları, s. 428.

18 Sezai Karakoç, *Gün Doğmadan*, Diriliş Yayınları, İstanbul 2010, s. 429.

19 “Mezmur”, *İslâm Ansiklopedisi*, Diyanet Vakfı Yayınları, C. 29, s. 546.

olarak açıklanmaktadır. Bu atıf ile şair, kutsal dinlere de genel bir gönderme yapmıştır. Şiirin bu bölümünde daha çok münacat havası sezilir:

*Ey aşkın kutlu kitabı
Uçarı hayallere yataklık eden
Peribacalarının yasağı
Gönlümün cellâdı acı mezmur
Bana bıraktığın yazıt bu mudur
Ölüm geldi bana düğün armağanın gibi*

Diğer mısralarda ise bir naat sesi yükselir. Gül ile Hz. Peygamber arasındaki bağlantılar hatırlatılarak şiire devam edilir:

*Ve çocuklar gülle anne arasında
Seninle güller arasında
Tuhaf bir ışık bulup eridiler²⁰*

“Sürgün Ülkeden Başkentler Başkentine” şiiri dört bölümden oluşmaktadır. En çok bilinen bölümü de dördüncü bölümdür. Bu bölümde şair, doğrudan ve oldukça açık bir sesle yaratıcıya seslenir. “Sürgün Ülkeden Başkentler Başkentine’ başlıklı şiiri, öteki şiirleri gibi çok katmanlı bir yapı içerir. Bu tür şiirler yapısı gereği alışlagelinen şiir okumalarından farklı bir okumayı gerektirir kanısındayım. Söz konusu şiire baktığımızda, şiirin geçmişe, bugüne, geleceğe ve öte dünyaya (Uzatma dünya sürgünümü benim) dönük çağrışımlar ve mesajlar taşıdığını görürüz.”²¹

Dördüncü bölüm dünya sürgünü olan insanoğlunun öyküsü ile başlar. Şair, bu kısımda da doğrudan seslenir muhatabına. Sezai Karakoç’un dua eder gibi bir samimiyetle seslendiği şiirde ilk göze çarpan, ayrılık ve yaratıcıya duyulan özlem duygularıdır. “Senin kalbinden sürgün oldum ilkin / Bütün sürgünlüklerim bir bakıma bu sürgünün bir süreği”²² mısralarında Hz. Âdem ile Hz. Havva’nın cennetten indirilişine gönderme vardır. Bu mısralar yeryüzüne indirilen ve asıl ülkesinden ayrılan insanın ızdırabının da yansıması olarak kabul edilebilir. Üçüncü bölümde ölüm bir düğün olarak karşılarken bu bölümde artık ölüm isteği âdeta bir yakarıya dönüşmüştür. Dünya bir sürgün yeri, ölüm ise bir düğün gecesi olarak kabul edilir çünkü insan işlediği günahın farkına varmış ve öz yurdunu affedilmeyi ar-

20 Sezai Karakoç, *Gün Doğmadan*, Diriliş Yayınları, İstanbul 2010, s. 429.

21 Arif Ay, “Sabanın İzi ya da Bir Şiiri Okumak”, *Edep*, S. 3, Mayıs 2010, s. 2.

22 Sezai Karakoç, *Gün Doğmadan*, Diriliş Yayınları, İstanbul 2010, s. 431.

zulamaktadır. *Kur'an-ı Kerim*'de cennetten indirilen ve pişmanlık duyan insan oğlunun macerası şöyle anlatılmıştır: “Âdem (vahy yoluyla) Rabbinden birtakım kelimeler aldı, (onlarla amel edip Rabbine yalvardı. O da) bunun üzerine tövbesini kabul etti. Şüphesiz O, tövbeleri çok kabul edendir, çok bağışlayandır.”²³ Sezai Karakoç şiirde insanın acizliğine vurgu yaparak ancak yaratıcının öğrettikleri ile insanın insan olduğunu söyler çünkü insanın affedilmesi için dünyevi olan ve çoğunlukla gelenek hâline gelen dinî törenlerin/şölenlerin/ayinlerin dışında bir dile ihtiyacı vardır. İnsanoğlunun dünyaya gönderilişi, günahkârlığı ve pişmanlığının anlatıldığı bu bölüme bir münacat demek mümkündür:

*Senin kalbinden sürgün oldum ilkin
Bütün sürgünlüklerim bir bakıma bu sürgünün bir süreği
Bütün törenlerin şölenlerin ayinlerin yortuların dışında
Sana geldim ayaklarına kapanmaya geldim
Af dilemeye geldim affa layık olmasam da
Uzatma dünya sürgünümü benim.*²⁴

Dördüncü bölüm ilahi aşkın gün yüzüne çıktığı bölümdür aslında. Bu bölümden âdeta bir ‘mecnun’ sesi duyulur. Sevgiliden ayrı olmanın verdiği şaşkınlık, ızdırap duyguları iç içe geçmiş; artık birey kendisini unutmuş, maddesinden ve dünyadan sıyrılmış; dünya gözünde küçülmüştür. Bu düşüncelere özellikle “Nice yorulduğum ayakkabılarımdan değil / Ayaklarımdan belli / Lambalar eğri / Aynalar akrep meleği / Zaman çarpılmış atın son hayali / Ev miras değil mirasın hayaleti”²⁵ mısralarından ulaşılmaktadır.

Şairin “Sevgili / En sevgili / Ey sevgili / Uzatma dünya sürgünümü benim” dediği mısralar da Allah’a duyulan özlemin bir çığ gibi yükselişini göstermektedir.

Türk edebiyatında sevgili imgesi genelde Leyla ile Mecnun hikâyesi üzerinden kurulmuştur. Bu şiirde de şair, ilahi aşkın anlatıldığı bu hikâyeyi imler. Yine ilahi sevginin vurgulandığı Hz. Süleyman ve Belkis hikâyesi de çağrıştırılır. Züleyha ve Belkis’in da isimlerinin geçtiği şiirde aslında bütün sevgili imajlarının tek bir hakikati, yaratıcıyı, asıl sevgiliyi anlattığı sonucuna ulaşılır.

23 *Kur'an-ı Kerim Meali*, “Bakara/37”, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2003, s. 5.

24 Sezai Karakoç, *Gün Doğmadan*, 9. b., Diriliş Yayınları, İstanbul 2010, s. 431.

25 *age.*, s. 431.

*Suna dedimse sen Leyla dedimse sensin
Seni saklamak için görüntülerinden faydalandım Salome'nin
Belkıs'ın
Kuşlar uçar senin göğsünü taklit için
Ellerinden devşirir bahar çiçeklerini
Deniz gözlerinden alır sonsuzluğun haberini
Ey gönüllerin en yumuşağı en derini²⁶*

Şiir, “Yıllar geçti saban ölümsüz iz bıraktı toprakta” mısrası ile devam eder. Bu mısra hakkında birçok tespitte bulunulabilir. Hilmi Yavuz bu mısradan hareketle Karakoç’un “Sürgün Ülkeden Başkentler Başkentine” şiirini “Kenara Çekilmekten Yola Çıkararak Sezai Karakoç’un Marksist Kuram Bağlamında Yeniden Okuma Denemesi”²⁷ isimli yazısında Marksist kuram bağlamında ele alır. Hilmi Yavuz söz konusu makalesinde “Sürgün Ülkeden Başkentler Başkentine” şiirini şöyle inceler: “Yıllar geçti saban ölümsüz iz bıraktı toprakta dizesinde: {saban, toprak} sözcüklerinin oluşturduğu metonimik öbek, yaşamın tarımla yeniden üretildiği bir üretim tarzına gönderir bizi. Bu kapitalizm karşıtı üretim tarzlarından herhangi birisi olabilir.”²⁸ Hilmi Yavuz’un, Sezai Karakoç’un dört bölümlük şiirinden neredeyse bir mısrası ile tespitte bulunması üzerine Arif Ay da bir makale²⁹ kaleme alır. Bu makalede Ay, Hilmi Yavuz’un şiiri kurama çekmeye çalıştığını söyleyerek tespitlerinin yanlış olduğunu dile getirir: “O Marksist kuram şu dizelere neden yorum getirmez: Ülkedeki kuşlardan ne haber vardır / Aşk celladından ne çıkar mademki yar vardır / Yoktan da vardan da öte bir Var vardır”³⁰

İnsanoğlu yaratılanların en şerefli olarak gönderildiği dünyada akıl sahibi olarak dünyayı ve yaratılanları nispi de olsa şekillendirme gücüne sahip olan bir varlıktır. İlk insandan bu güne hakikat arayışı, evreni anlama çabalarını insanoğluna çağlar atlatmış, insanoğlunun çeşitli yeniliklere ulaşmasını sağlamıştır. Hak dinlere ve tek yaratıcıya inanan; Tanrı’yı evrende, insanda gören; Tanrı inancını reddeden nice kişiler, topluluklar bulunmaktadır. Bütün sorgulamalar insanın “bilince” varabildiği ölçüde hakikate ulaşabilir. Sezai Karakoç’un “Yıldızlara uzanıp hep seni sordum gece yarılarında / Çatı katlarında / Gölgeni gecemi aydınlatan eşsiz lamba / (...) Ey ipeklere yu-

26 Sezai Karakoç, *Gün Doğmadan*, 9. b., Diriliş Yayınları, Ankara 2003, s. 432.

27 Hilmi Yavuz, *Okuma Biçimleri*, Timaş Yayınları, İstanbul 2012, s. 60-69.

28 *age.*, s. 68.

29 Arif Ay, “Sabanın İzi ya da Bir Şiiri Okumak”, *Edep*, S. 3, Mayıs 2010, s. 2.

30 Arif Ay, “Sezai Karakoç Şiirini Okumak”, *Edep*, S. 22, Aralık 2011, s. 1.

muşaklık bağışlayan merhametin kalbi”³¹ dediği mısralar Hz. İbrahim’in yıldızlara bakıp yaratıcıyı aramasını yani insanoğlunun hak ile batılı ayırt etme macerasını hatırlatmaktadır. *Kur’an-ı Kerim*’de Hz. İbrahim’in Allah’ı aradığı ilgili ayet şöyledir: “Üzerine gece karanlığı basınca bir yıldız gördü. İşte Rabbim dedi. Yıldız batınca da, ‘Ben öyle batanları sevmem’ dedi.”³² fakat mısraların devamında görülmektedir ki bu arayış bir sorgulamadan ziyade, teslim olmadır. Ömür boyunca yaratıcı ile bir olma ona layık olma çabası ele alınmıştır. Şiirin ana başlığı “Zamana Adanmış Sözler”dir. Başlık ile şiirin içeriğinin tam olarak örtüştüğü bölüm kuşkusuz dördüncü bölümdür. Şair ben, dördüncü bölümde yakarışlarını dile getirirken ömürden ve hayatın safhalarından söz etmektedir. Şair şu mısralar ile hayatın her döneminde bir arayış, buluş, teslim oluş olduğunu dile getirir: “Seninle söyleşip durdum bir ömrün baharında yazında / Şimdi onun birden bire gelen sonbaharında / Sana geldim ayaklarına kapanmaya geldim.”³³ İslam dini, barışın ve merhametin dinidir. Sezai Karakoç’un şiir dilinde de bu barış ve umut iklimi hissedilir. O Allah’ın merhametini “ipeklere yumuşaklık bağışlayan merhametin kalbi”³⁴ diyerek anlatır.

Şiirin bir önceki bendinde Salome ve Belkıs’tan söz edilmiştir. Bu bölümde de Meryem ve Züleyha isimleri parantez içerisinde de olsa anılmaktadır. “Ey çağdaş Kudüs(Meryem) / Ey sırrını gönlünde taşıyan Mısır (Züleyha)”³⁵ diyen şair Hz. Meryem ve Kudüs, Züleyha ile de Mısır ilgilerini çağırıştırır. Daha sonraki bentte ise Venüs’ten söz eden şair; böylece doğu ve batıda sevgili, güzellik kavramlarını birlikte kullanır. Yine Batı medeniyetinin güzellik ve zevk tanrıçası Venüs ile Hak din kaynaklarında geçen güzellik sembolü Hz. Yusuf “Dağların yıkılışını gördüm bir Venüs bardağında / Köle gibi satıldım pazarlar pazarında”³⁶ mısralarında hatırlatılır:

Şiirin sonuna doğru ölümünün yaklaştığını sezen insanoğlunun ölüm karşısındaki telaşı sezilir fakat ölüm duygusu, hayat duygusundan daha basıktır. Bu duyguya ancak teslim olmuş bir ruh erişebilir. Şair, ölümü korku boyutu ile hiçlik duygusu ile ele almaz. Ona göre ölüm, hakiki sevgiliye kavuşmaktır. Bu düşüncelere şu mısralar kanıt olarak gösterilebilir:

31 Sezai Karakoç, *Gün Doğmadan*, Diriliş Yayınları, s. 432.

32 *Kur’an-ı Kerim Meali*, “Enam/76”, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2003, s. 136.

33 Sezai Karakoç, *Gün Doğmadan*, Diriliş Yayınları, İstanbul 2010, s. 432.

34 *age.*, s. 433.

35 *age.*, s. 432.

36 *age.*, s. 433.

Ülkendeki kuşlardan ne haber vardır
Mezarlardan bile yükselen bir bahar vardır
Aşk celladından ne çıkar mademki yar vardır
Yoktan da vardan da öte de bir Var vardır³⁷

Şiirin son bölümünde dikkat çeken bir başka unsur ise şairin “Var” kelimesini büyük harfle yazmış olmasıdır çünkü “Var” kelimesi Allah’ı temsil etmektedir. Sürgün olmanın dünyada olmak olduğunu imleyen mısralarla devam eden şiirde sürgünlük Allah’a kavuşmakla biterken şiir de mutlak bir umut ile sonlandırılır. Ömrü boyunca *Allah kentinin işçiliğini* üstlenen şair beni, artık kalbinden sürgün olduğu başkentler başkentine yani Allah’ın huzuruna ulaşmış olur. Şiir, varlık bilinci ile sonlandırılırken aslında Karakoç şiir boyunca bir ütopyanın, bir ideal devletin de özelliklerini sıralamıştır; temelinde merhametin, güllerin ve ilahi kelimelerin bulunduğu bir devletin...

Kaynaklar

- AY, Arif, *Edep*, S. 5., Temmuz 2010.
- _____, “Sabanın İzi ya da Bir Şiiri Okumak”, *Edep*, S. 3, Mayıs 2010.
- _____, “Sezai Karakoç Şiirini Okumak”, *Edep*, S. 22, Aralık 2011.
- AYVAZOĞLU, Beşir, *Güller Kitabı*, 10. b., Kapı Yayınları, İstanbul 2008.
- KARADENİZ, Abdürrahim, “ Zamana Adanmış Sözler’in Minyatür ve Ebrûli Bakış Açısı”, *Hece (Sezai Karakoç Özel Sayısı)*, S. 73, Ocak 2003.
- KARAKOÇ, Sezai, *Diriliş Neslinin Amentüsü*, 10.b., Diriliş Yayınları, İstanbul 2007.
- _____, *Gün Doğmadan*, 9. b., Diriliş Yayınları, İstanbul 2010,
- _____, *İslâmın Şiir Anıtlarından*, 7. b., Diriliş Yayınları, İstanbul 2014.
- Kur’an-ı Kerim Meali*, (Haz.) Halil Altuntaş-Muzaffer Şahin, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2003.
- KURNAZ, Cemal, *Açıklamalı Divan Şiiri Sözlüğü*, 1.b., H Yayınları, İstanbul 2009.
- KOLEKTİF, “Mezmun”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, Diyanet Vakfı Yayınları, C. 29, İstanbul 2004.
- SU, Hüseyin, “Diriliş Düşüncesi ve Yöntemi”, *Hece (Sezai Karakoç Özel Sayısı)*, S. 73, Ocak 2003.
- ULUDAĞ, Süleyman, “Sidretü’l-Müntehâ”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 37, Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2004.
- YAVUZ, Hilmi, *Okuma Biçimleri*, 2. b., Timaş Yayınları, İstanbul 2012.

37 Sezai Karakoç, *Gün Doğmadan*, Diriliş Yayınları, İstanbul 2010, s. 433.